

דעות

"כמה מתנחלים הם קרביים" זו לא השאלה, אלא כמה בכלל מתגייסים לצבא

שאול אריאלי • ראש קבוצת המחקר "תמרור-פוליטוגרפיה" העוסקת בסכסוך

הישראלי-פלסטיני

20:00 • 28 במרץ 2026

במשך שנים התקבעה בשיח הישראלי תפישה נוחה: ההתיישבות מעבר לקו הירוק היא מרחב של מחויבות ביטחונית גבוהה, בכל מאפייני השירות הצבאי. הדימוי של המתנחלים שהתקבע הוא של ציבור אידיאולוגי, תורם, לוחם שכובש את שדרת הפיקוד בצה"ל. אבל הנתונים מציגים תמונה מורכבת יותר. לא מדובר בקבוצה אחת, אלא בשלוש קבוצות שונות, עם דפוסי שירות שונים.

הפער המרכזי איננו בשאלה מה עושים בצבא, אלא בשאלה מי בכלל מתגייס. כאן מתגלה קו השבר: בערים החילוניות — אריאל ומעלה אדומים — שיעורי הגיוס של גברים ונשים הם 69% ו-56% בהתאמה — מעל לממוצע הארצי. אבל בערים החרדיות — מודיעין עלית וביתר עלית — שם מתגוררים 32% מהישראלים באיו"ש — שיעורי הגיוס אפסיים. זה לא רק הבדל כמותי, אלא שתי מציאויות שונות של השתתפות באותה מערכת. גם בחברה הדתית-לאומית שיעורי הגיוס של נשים נמוכים משמעותית, בשל מעבר למסלולי שירות לאומי.

מכאן נובעת המסקנה הראשונה: השיח הציבורי מתמקד בשאלה הלא נכונה. לא "כמה לוחמים יש באיו"ש", אלא כמה מתגייסים.

הנתונים מראים שמספר המתגייסים באיו"ש נמוך ממספר המתגייסים באוכלוסייה בגודל דומה בתחומי ישראל.

כאשר בוחנים את מי שכן מתגייסים, התמונה משתנה: שיעור הלוחמים בקרב המתגייסים בערים באיו"ש נעים סביב הממוצע הארצי — כ-50%. גם במועצות המקומיות (22% מכלל הישראלים) והאזוריות (35% מכלל הישראלים) הנתונים דומים, ולעתים אף גבוהים יותר, עם שיעורים של עד 77% לוחמים מקרב המתגייסים במועצות דתיות-לאומיות. כלומר, ברגע שמתגייסים, אופי השירות דומה בין הקבוצות וגבוה מהממוצע הארצי.

הנתון המפתיע ביותר מחזק זאת: בקרב נשים מתגייסות בערים החרדיות (שמספרן אמנם קטן מאוד), שיעור הלוחמות גבוה משמעותית מהממוצע הארצי (כ-7%), ואף גבוה משיעורי הלוחמות בערים החילוניות. הנתון הזה לא משנה את התמונה הכוללת, אך הוא חושף עד כמה הבעיה איננה ביכולת או בנכונות של הפרט, אלא בהיקף ההשתתפות.

המסקנה השנייה ברורה: כאשר חרדים מתגייסים, הם לא פחות קרביים ולא פחות משמעותיים. הפער הוא לפני הגיוס, לא בין המתגייסים. גם במדדי הקצונה מתקבלת תמונה דומה. אמנם שיעורי הקצונה בארבע הערים באיו"ש נמוכים מהממוצע הארצי (כ-8.5%), אך הפערים בין הקבוצות מצטמצמים יחסית לשיעורי הגיוס. ב-13 המועצות המקומיות ובשש האזוריות ניתן אף למצוא שיעורי קצונה גבוהים יותר, וגם במועצות חרדיות מופיעים שיעורי קצונה (מקרב המתגייסים) הנושקים לממוצע הארצי. המשמעות היא, שגם במסלולי הפיקוד אין הדרה מוחלטת של קבוצות מסוימות, אלא השתתפות מצומצמת יותר.

המסקנה השלישית נוגעת למעמדם של הדתיים-לאומיים. הם בולטים במיוחד בשירות הקרבי והפיקודי. במועצות האזוריות שיעורי הלוחמים מביניהם ושיעורי הקצונה גבוהים מהממוצע הארצי. מדובר בתרומה

מובהקת לשדרה הלוחמת והפיקודית של צה"ל. כלומר, אם יש קבוצה שממשיכה לגלם את הדימוי הישן של "מחויבות ביטחונית גבוהה", זו החברה הדתית-לאומית. ואולם, היא איננה מייצגת את כלל ההתיישבות, אלא קצת יותר משליש ממנה.

המסקנה הרביעית נוגעת לפערים בין נשים, שהם עמוקים יותר מהפערים בין גברים. בעוד שבקרוב גברים קיימת השתתפות רחבה יחסית, גם אם לא אחידה, בקרב נשים יש פיצול חריף: שיעורי גיוס גבוהים מאוד בחברה החילונית, נמוכים מאוד בדתית-לאומית וכמעט אפסיים בחרדית. אך בקרב המתגייסות הדתיות-לאומיות שיעור הקצינות גבוה. המשמעות היא שוב אותה תבנית: סלקטיביות גבוהה שמייצרת איכות שירות גבוהה בקרב קבוצה קטנה.

המסקנה החמישית נוגעת להבדלים בין סוגי הרשויות, אך גם כאן מתברר כי מדובר בהשתקפות של ההרכב החברתי: מועצות אזוריות שבהן ריכוז גדול של דתיים-לאומיים, מציגות את שיעורי השירות הגבוהים ביותר, במיוחד בקרב גברים. מועצות מקומיות חילוניות מובילות בגיוס. מועצות חרדיות מציגות שיעורי גיוס נמוכים, אך אינן שונות באופן קיצוני בשיעורי הלוחמים והקצינים בקרב אלה שכן מתגייסים.

השירות הצבאי הוא אחד ממנגנוני הלכידות המרכזיים של החברה. כאשר קבוצות משתתפות בו במידה שונה, נוצר פער בתפישת השותפות האזרחית

המסקנה השישית והרחבה יותר נוגעת לשינוי הדמוגרפי. ההתיישבות באיו"ש אינה עוד מרחב המזוהה בעיקר עם הציבור הדתי-לאומי. בשל העובדה ששיעור החרדים באזור גבוה פי שלושה משיעור החרדים הממוצע הארצי ועומד על 38% מכלל הישראלים באיו"ש, ובמקביל

שיעור החילונים נמצא בירידה — התוצאה היא ירידה בשיעור ההשתתפות הכולל של האוכלוסייה הישראלית באיו"ש.

זה בא לידי ביטוי במגמות הרב־שנתיות של איו"ש: ירידה בשיעורי הגיוס, בלחימה ובקצונה בקרב גברים. בקרב נשים אין ירידה בגיוס ויש עלייה בלחימה. כלומר, גם כאן התמונה מורכבת, אך הכיוון ברור: שחיקה מסוימת במדדי השירות.

המסקנה השביעית היא אולי החשובה ביותר: הדימוי הציבורי של ההתיישבות כמרחב של מחויבות ביטחונית איננו עומד במבחן הנתונים. יש בה קבוצות שמובילות, קבוצות שמתפתחות חלקית, וקבוצות שכמעט שאינן משתתפות כלל. מדובר בפסיפס חברתי, לא בבלוק אחיד.

המשמעות של פערים אלו חורגת מהשדה הצבאי. השירות הצבאי הוא אחד ממנגנוני הלכידות המרכזיים של החברה הישראלית. כאשר קבוצות גדולות משתתפות בו במידה שונה, נוצרת חלוקה לא שוויונית של הנטל, ונוצר פער בתפישת השותפות האזרחית, ומכאן המחלוקת הדרמטית בקואליציה סביב חוק הגיוס.

בסופו של דבר, הנתונים אינם מספרים סיפור על "מי תורם יותר", אלא על שינוי עמוק בהרכב החברתי של ההתיישבות באיו"ש ועל השלכותיו. ההתיישבות באיו"ש איננה מה שהיתה בעבר, והניסיון להמשיך ולתאר אותה בדימויים הישנים מטשטש את המציאות. ומי שמתעקש להתעלם מההבדלים האלה, כנראה מעדיף סיפור פשוט על פני מציאות מורכבת. הבעיה היא, שהמציאות, כמו הנתונים, לא נוטה לשתף פעולה עם סיפורים נוחים.

לחצו לקבלת עדכונים בנושא:

מתנחלים + צה"ל +

הצג עוד

מערכת | הנהלה | מדיניות פרטיות | תנאי שימוש | צרו קשר |
רכשו מינוי | ביטול מינוי דיגיטלי | שאלות ותשובות | פרסמו אצלנו

חדשות, ידיעות מהארץ והעולם - הידיעות והחדשות בעיתון הארץ. סקופים, מאמרים, פרשנויות ותחקירי עומק באתר האיכותי בישראל
© כל הזכויות שמורות להוצאת עיתון הארץ בע"מ